

Muze, vertel mij

zijn de woorden waarmee Homerus de *Odyssee* opent. Met deze woorden vraagt Homerus aan de muze, godin van de kunsten, om hem met haar goddelijke adem geesteskracht in te blazen om over de zwerftocht van Odysseus te vertellen. Naast een **wens om inspiratie**, markeren deze woorden het begin van een **lange verteltraditie**. Een traditie waarin verhalen telkens opnieuw zijn verteld, herschreven en begrepen.

We stellen ons voor dat Homerus in de vlammen stond te turen, terwijl de mensen om hem heen gespannen afwachtten. Hoe begint hij het **eerste verhaal**? Wat moet hij bewaren uit de reis van Odysseus en wat laat hij achterwege? Wie spelen de goden, wie de held en wie de schurk? Met welke woorden spreekt hij en op welke toon? In lange, gewichtige zinnen, slepend en traag? Zinnen zo zwaar van betekenis en beladen - zoals alleen de dichter die kan spreken - die je verwarren en waarin je verstrikt raakt, zoals deze? Of juist zo: kort en begrijpelijk. Hoe Homerus daar, staand aan het vuur, uiteindelijk besluit zijn verhaal te vertellen, heeft bepaald hoe in de eeuwen daarna de klassieken zijn **verteld, herverteld, bewerkt en begrepen**. Het is geen wonder dat Homerus daarbij de muze om hulp vroeg.

DRIFT begeeft zich dit jaar op een Odysseaanse zwerftocht naar de invloed van verhalen op onze beleving van de wereld. We onderzoeken hoe mythen en verhalen, maar ook de geschiedenis, de taal, de kunst en de wetenschap de menselijke ervaring van deze wereld **bemiddelen**. Daartoe richten wij nogmaals die eerste woorden, *Muze, vertel mij*, tot elke muze die maar luisteren wil, opdat de muzen van de wetenschap, de filosofie, de geschiedschrijving, de muziek en de dans ons tijdens DRIFT vergezellen om mens en wereld tot elkaar te brengen. Daarom zingen wij:

Muze, vertel ons! Inspireer ons, lieve muze. Laat je adem ons vervoeren. Leer ons de grenzen van onze werkelijkheid te herschrijven. Laat ons maken, leer ons creëren!

Filosofische invulling

Ernst Cassirer was de eerste die sprak over mythes als **symbolic forms**, betekenisgevende of symbolische systemen die de wereld en de menselijke ervaring van de wereld ordenen. Cassirer beschouwde de mens als een *symbolisch dier* wiens verhouding met de wereld altijd bemiddeld is, zij het door de taal, de geschiedenis, de religie, de wetenschap of de kunsten. De wereld wordt hierbij niet beschouwd als een objectief gegeven, maar als een door mensen geconstrueerd geheel. De mens staat voortdurend in verhouding met een **medium** dat haar met de wereld verbindt, niet in staat om een onbemiddelde 'realiteit' waar te nemen die zich los van de *symbolic forms* voltrekt.

Taal

is één van de meest prominente voorbeelden van een betekenisgevend systeem. Daarmee is het ook één van de meest bediscussieerde media die we hebben. Kunnen we ooit een eenduidige betekenis aan de dingen toekennen als de relaties tussen betekenis en betekenaar steeds verschuiven (een **deconstructivistische vraag**)? Of zijn definities afhankelijk van het geheel van onze overtuigingen (een **logisch-analytische vraag**)? Kan taal onze verlangens in woorden vangen of blijft er altijd een onvertaald gevoel achter (een **psychoanalytische vraag**)? Onze wereld wordt gemedieerd door de taal die we gebruiken, maar is door haar ambiguïteit moeilijk binnen rigide grenzen te vangen. De vraag resteert of onze ervaring beperkt of verruimd wordt doordat we haar in woorden vatten.

Paul Ricoeur ziet een mogelijkheid tot verruiming. Volgens Ricoeur zouden we onze persoonlijke identiteit moeten begrijpen als een **narratieve identiteit**, een 'ik' dat in staat is getuigenis af te leggen van zijn eigen bestaan. Door ons leven te begrijpen als verhaal, worden ook ideeën als **tijd en ruimte** begrijpelijk. Net als in een verhaal, presenteren we de gebeurtenissen uit ons leven chronologisch, waardoor tijd - een abstract filosofisch concept - betekenisvol wordt. Ook Judith Butler benadrukt het vormende karakter van taal met de **performativiteit** van gender en sekse. Volgens Butler wordt identiteit geconsolideerd door zogeheten **speech acts**. Wat verandert er als we onszelf beschouwen als vertellers van ons eigen (levens)verhaal? En als het zelf bestaat uit performatieve taaluitingen, kunnen we er dan ook bewust voor kiezen om ons zelf 'anders' te doen of te vertellen?

Kunst

is een ander voorbeeld van een symbolisch systeem. Het mediërende karakter van de kunst was in de Griekse Oudheid echter reden voor wantrouwen. Plato verwierp de kunsten, omdat deze slechts een imitatie (**mimesis**) waren van de wereld, die op haar beurt weer een imitatie was van de Vormen. Hedendaagse cultuurcritici verwerpen het idee dat het kunstwerk altijd iets representeert. Volgens Susan Sontag moeten we niet zoeken naar de

betekenis ‘achter’ het kunstwerk, maar onze aandacht verleggen naar **de vorm**, het kunstobject *an sich*, en de impact die het heeft op ons denken en voelen. Het kunstwerk wordt zo niet door de inhoud, maar door de vorm intrinsiek betekenisvol. Erwin Panofsky beschrijft hoe ook perspectief als een symbolische vorm kan worden beschouwd, bepaald door de periode en cultuur waarin het kunstwerk is gemaakt. Deze nieuwe benadering bevraagt de veronderstelde relatie tussen mens-kunstwerk-wereld. Wat gebeurt er als we het kunstwerk uit deze relatie lichten?

Religie

wordt door Cassirer parallel aan de taal, kunst en geschiedenis geplaatst, als manier om de menselijke ervaring te organiseren en via symboliek te construeren. Voor hem fungeren religieuze overtuigingen als constructen die sociale en psychologische cohesie bieden — dit maakt ze niet per se tot ‘fictie’. Religie zou een structuur aanreiken waarmee de mens zich verhoudt tot **existentiële en geestelijke vraagstukken** en is volgens Cassirer een ‘rechtstreekse uitdrukking’ die uniek dichtbij de menselijke ervaring voelt.

Wetenschap

is geen ‘fictie’ door het in deze categorie plaatsen en impliceert voor ons niet (per se) een wetenschapsrelativisme. Voor Cassirer was de wetenschap essentieel voor zijn begrip van symbolische vormen - hij beschouwde het als (mogelijk) het hoogste en meest karakteristieke wat de menselijke cultuur heeft kunnen behalen. Bij hem - en anderen- vinden we een besef van het historische karakter van de wetenschap en de manieren waarop het met andere culturele vormen interacteert. De moderne wetenschap heeft dan een **culturele significantie** en is een uiting van een bepaalde ‘culturele geest’. De wetenschap creëert een symbolische representatie van de realiteit om deze te begrijpen, en vormt daarmee weer deze realiteit.

Niet alleen de wetenschapper, maar de mens algemeen, ervaart zichzelf en een wereld die gevormd is door de wetenschap. Ons begrip van hetgeen we doen en zijn wordt sterk gevormd door wetenschappelijke theorieën en observaties (denk bijvoorbeeld aan evolutieleer). Bovendien mediëren de ‘producten’ van wetenschap, zoals medicijnen, conserveermiddelen en technologieën, onze ervaring van de wereld. Daarbovenop wordt onze kennis over de wereld gevormd door concrete wetenschappelijke praktijken, zoals het gebruik van **visualisatietechnieken** — denk aan de microscoop, modellen, diagrammen — of het gebruik van **conceptuele kaders** — zoals ‘soort’, ‘atoom’, ‘kans’, ‘causaliteit’— die geput worden uit onze ervaring en weer vormen wat onze ervaring is. Zo is een **paradigmawisseling**, niet alleen een verschuiving in een abstract concept van ‘de wetenschap’, maar een complete omslag in onze perceptie van de realiteit.

Het lichaam

is een laatste (alhoewel niet symbolische) vorm die de relatie van de mens met de wereld bemiddelt. Volgens de fenomenologie van Merleau-Ponty is de mens een **lichaam-subject** dat in de wereld staat. De situering van een mens (ver)vormt diens ervaring van die wereld. De hedendaagse fenomenologie benadrukt het feit dat lichamen die buiten de **somatische norm** vallen - zoals 'zieke' lichamen of lichamen met een handicap - een ander perspectief op de wereld hebben. Welk perspectief hebben wij op de wereld door het lichaam dat we zijn?

De politiek van verhalen

De functie van de rapsode is het vertellen en doorgeven van verhalen. Daarin schuilt een keuze: welke verhalen worden herhaald, welke worden verzwegen? Verhalen samen vormen het narratief waarvan we de wereld begrijpen. **De geschiedenis**, die het gebeurde recapituleert, staat als een medium tussen de mens en de wereld in. Door verhalen te vertellen, redden we menselijke handelingen van de vergetelheid en geven we betekenis aan het heden. Dit is allesbehalve objectief. Het **postkolonialisme** eigent zich het verleden toe en toont hoe gekleurd de dominante geschiedschrijving is. Hervertellingen van het **dominante narratief** zijn noodzakelijk om **structurele onrechtvaardigheid** bloot te leggen. Hoe kunnen we op correcte wijze omgaan met het verleden, de geschiedenis opnieuw vertellen en onze misstappen niet vergeten?

Tot slot

Verhalen kunnen zowel verrijken als beperken; ze construeren onze identiteit, geven vorm aan sociaal-politieke structuren en beïnvloeden onze ervaring. DRIFT streeft ernaar deze invloed zichtbaar te maken door een podium te bieden aan uiteenlopende stemmen en perspectieven. Op het festival zul je verschillende media terugvinden die elk op unieke wijze onze ervaring van de wereld bemiddelen. DRIFT zet in op het verleggen van grenzen, niet alleen van de verbeelding, maar ook van het denken.